

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

December 1970

Nr. 169 – 29. årgang

Den fynske Lundagergaard i sne (Frilandsmuseet i Lyngby).

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Ib Paulsen
Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.
Telefon (09) 12 72 71

Artikler og billeder, læserbreve,
juridiske spørgsmål og øvrige med-
delelser til »Slægtsgaarden«
sendes til agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø

Redaktionen forbeholder sig ret til at
forkorte artikler og breve,
som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens be-
stemmelser.

★

Annonceekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73
(træffes bedst mandage og fredage
kl. 9-13).

Alle henvendelser om annoncer
rettes til annonceekspeditionen.

★

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

★

Distribution:

Klager over udeblivelse eller
forsinkelse af bladet rettes
til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre
eller supplementsnumre og
bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker
til annonceekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, MF (R), Bad-
strup, 5484 Uggerslev.
Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hunde-
sted.
Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.
Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.
Tlf. Uggerby (08) – 91 – 231.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.
Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Årup.
Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.
Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.
Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.
Tlf. Oddense (07) – 51 – 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.
Tlf. Østerlars (03) – 998 – 30 x.

Sognefoged, gårdejer N. Sehested Knudsen, Holmstol, 8883 Gjern.
Tlf. Gjern (06) – 87 41 11 – 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup.
Tlf. (06) 41 29 88 – 87.

Sognefoged, gårdejer Holger Buch Juul, Jægergaarden, Høllund,
7100 Vejle. Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.
Tlf. (03) 83 91 12.

Gårdejer Henry Hansen, (R), »Engbogaard«, Gerdrup, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 739 Rislev 9.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«,
6870 Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«,
5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Sekretariat og konsulent:

Agronom H. Balle, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73. (Træffes bedst mandage og fredage kl. 9–13).

Kassererkontor og medlemsforhold:

Fru Inger Hansen, Risbro 23, 2650 Hvidovre.
Tlf. (01) 78 31 54. (Helst før kl. 8).
Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: Birketinget 6 A.III. 2300 – København S.
Tlf. (01) 58 76 02.

Leder: Arkivar P. K. Hofmansen.

(Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100
København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

Danmarks første juletræ tændtes 1808

JULETRÆER – grantræer med pynt og lys, som tændes juleaften – har været benyttet til at festligholde julen i 3–400 år. Den gamle skik kan spores til før år 1600 i landsdelen Elsass i Nordøstfrankrig. Først efter 1600 menes den at have begyndt at brede sig til Sydtyskland, hvor juletræet blev almindeligt i nogle landområder i 1700-årene. I 1790-erne havde det bredt sig til hertugdømmet Oldenburg i Nordtyskland.

Ifølge en gammel beretning blev det første juletræ i Danmark tændt på godset Holsteinsborg i Vestsjælland i 1808.

I København menes det første juletræ at have strålet i 1811 hos politikeren Orla Lehmanns fader, som var af tysk herkomst (mere usikkert har 1806–07 været nævnt).

I de følgende år bredte juletræerne sig i hjemmene ud over de danske landsdele, især i præstegårde og på herregårde. Præsten og forfatteren H. F. Feilberg (født 1831) nævner i »Dansk Bondeliv« i 1889, at han har fået oplyst, at en pastor Boesen på Fyn havde juletræ i 1823, og at der ligeledes i 1820-erne har været tændt juletræ hos en sognepræst Kruse i Randers, samt at dr. M. Steenstrups hustru havde set pyntede juletræer i Vendsyssel i 1830-erne.

Nogle årtier senere, da der blev oprettet højskoler og bygget forsamlingshuse, blev juletræer mere kendt og udbredt, således at der efterhånden efter år 1900 pyntedes juletræer i stuerne i de fleste danske hjem i byerne og på landet.

I 1898 blev der med jernbane transporteret 50 vognladninger juletræer til København og i 1901 114 vognladninger. Denne stigning i forsyningen alene ved banetransport tilkendegiver den hurtige udvikling i salget af juletræer omkring århundredskiftet.

Ældre tiders juletræer behøvede ikke stjerne i toppen. En nisse, stork eller anden dekoration kunne også bruges. I 1899 overraskede et københavnsk firma med et udstillet træ, der var smykket med elektrisk lys.

Blandt de mange store juletræer, der rejses i købstæder og stationsbyer under åben himmel i forbindelse med byudsmykning og juleindsamling, har stationsbyen Vraa i Vendsyssel i år valgt en smuk 23,5 meter høj rødgran fra Dronninglund Storskov. Skovrider K. Kähler har givet udtryk for, at denne gran måske er Danmarks højeste juletræ i år.

H. Balle

Det første juletræ i Trandum Skole 1896

Kirstine Hofmansen fortæller om det første juletræ, som hun i en alder af knap 7 år så i Trandum skole, syd for Skive, 1896.

Ude ved det gamle dige, der afgrænser den nu nedlagte Trandum skoles områder, kommer man så let til at tænke på det, der har været. Det man kan huske, og det, som andre har fortalt.

I slutningen af atten hundredtallet var der ved Trandum skole to lærere lige efter hinanden, der begge to hed Christensen. Den første hed Jacob Christensen, den anden Ludvig Christensen. Det var der intet mærkeligt i, men det pudsige var, at deres koner begge to hed Thora. Begge par blev på egnen nævnt som Christensen og Thora. Det var forud for min skoletid, at den første lærer Christensen var lærer her, alligevel har jeg et par dunkle gode minder om ham.

Det var ham, der startede den første skoleudflugt for børnene ved Trandum skole, der såvidt jeg ved, gik til Viborg. Jeg tager vist ikke fejl, når jeg mener, at nogle af børnene blev befordret i »Skravvogne« til Skive for derfra at tage med toget til Viborg. Efter at have været her en kort tid, blev Jacob Christensen forflyttet til Gullestrup ved Herning, hvorfor han senere blev benævnt som Gullestrup-Christensen. Han døde forøvrigt i en ung alder.

Så kom lærer Ludvig Christensen, og til hans første tid som lærer i Trandum knytter sig minderne fra min skoletid. Det er vel nok dem, man står og spejder og lytter efter herude i stilheden. Lytter – ja, hvad lytter man efter, for alt er tyst. Kun en enkelt solsort pusler rundt i de visne nåle af fyrretræerne – og dog er der ligesom noget, der gemmer sig derinde i stilheden. Jo, var der ikke en, der råbte »Krabons – æ stok er fæjst (stokken er fæstet) – æ stok er ställen (stokken er stjålet)«. Eller var det røverlegen, hvor røverne for hujende ud af buskene. – Nej, det er bare indbildning om det, der har været.

Det hører også en forgangen tid til, når isen på storedammen ude i heden kunne bære. Da kunne man ikke dy sig, men satte derud i det store frikvarter. Det endte gerne med, at mange kom for sent til den første time efter frikvarteret. På en sådan dag blev der mange oversiddere.

Over alle oplevelser fra Trandum skole står der et strålende minde. Altid står det lige klart og friskt, hvor meget årene lægger sig imellem.

Det var kort efter, at Ludvig Christensen og Thora var kommet til Trandum, at de indbød hele skoledistriktet, børn, unge og ældre til juletræ i skolen. Dette juletræ var det første, vi havde set, og såvidt jeg ved, det første på egnen.

Det var fjerde juledag, da man i skumringen så mere eller mindre lysende staldlygter bevæge sig på vejene og stierne, der førte til Trandum skole. Man så dem på »Jordemodervejen«, hvor de kom fra husene og gårdene i Trandum. På stien fra Dueholm og Faldhede, fra Hahl og Røjbæk, fra Hæk, fra Trævel og Trandum Skovby og flere steder fra. Poul Abildgaard og Mariane kom og fulgtes med Peder Hofmansen og Hanne op til dette nye og ukendte – juletræet i skolen.

Vi børn stod parvis i en lang række gennem skolegangen og helt ind i lærerens private stuer. Vi, som knapt nok var skolepligtige endnu, stod nærmest skoledøren. Skolegangen var på dette tidspunkt tillige indgangen til lærerens lejlighed.

Sent glemmer jeg det øjeblik, da døren til skolestuen gik op, og Thora med sin prægtige stemme sang for til salmen: »Her kommer Jesus dine små«. Jeg kan vist uden overdrivelse sige, at hver gang jeg siden har spillet eller sunget denne salme, har mine tanker været i Trandum skole med det strålende træ – fuldt af lys og glimmer, flettede hjertekurve, kræmmerhuse og meget andet, der var fyldt med juleknas.

Efter at vi havde sunget to eller tre julesalmer, blev kurvene i træet delt ud. Derefter begyndte sanglegene. Den første var »Jeg gik mig over sø og land«, og det kan nok være, der blev trampet, hoppet og klappet. Den ene leg afløste den anden såsom »Væve vadmæl«, »Ræven rask over isen går«, »Den sorte gryde«, »Den fattige og rige fugl« samt mange andre. Både unge og ældre deltog i legen. Senere på aftenen blev der serveret chokolade, og lærer Christensen læste en julefortælling.

Juletræet i skolen blev en årlig tilbagevendende begivenhed, hvor alle aldersklasser blev ved med at møde op. Konerne hjalp troligt til med den store servering af chokoladen. Brødet dertil blev bagt i skolens store ovn i bryggerset. Dagen efter juletræet i skolen bar Thora en gren af træet ned til gamle Benne-Marie, der boede i et lille hus ved hedegrænsen. Det blev nabobørnenes bestilling at synge julesalmerne for den altid sengeliggende kone, når grenen skulle tændes. Senere blev det efterhånden mange juletræer, man overværede, både i skolen og andre steder, men ingen af dem står omgivet med den glans, som det første strålende træ i Trandum skole for 74 år siden.

Med juleminderne i sindet forlader man det gamle dige, og det er med vemod, man ser på sin barndomsskole som noget, der har været. Medens øjnene endnu engang glider ud over de vide udsigter, som man har herfra, sendes uvilkårligt

en taknemlig tanke til alle, der var med til at skabe glæde og fest i barnets sind.

Anm.

Jens Ludvig Christensen, født i Vognsild (Gislum herred) 4/6 1857, lærer i Trandum skole 1/3 1896–1/10 1926, død i Sevel 9/5 1928, gift 25/9 1896 med Thora Jørgensen, født i Galten (Framlev herred) 21/12 1874, død på Holstebro amtssygehus 1/12 1928.

Storfyrst Alexis Alexandrowitsch

Ved et beklageligt uheld er 5. sidste linie i arkivar P. K. Hofmansens artikel »I solskin og mørke« i Slægtsgaardens nr. 168 faldet ud. Storfyrst Alexis (født 14/1 1850) søgte og fik efter affæren i Tshuschimastrædet 1905 sin afsked som chef for den russiske marine og levede siden i Paris, hvor han døde 14/11 1908, og hvor han ofte kunne findes etc.

Landbrugets strukturrationalisering

Af Chr. R. Christensen

Således kalder man med et fint ord, den udvikling, landbruget gennemgår i disse år, og det er ikke småting, statistikken har at berette om, hvad der sker i dansk landbrug.

For det første reduceres antallet af landbrugsejendomme herhjemme med overordentlig stor hast. Antallet af landbrugsejendomme er i perioden 1951–1969 gået ned fra 206.000 til 146.000. Det vil sige med næsten en trediedel. Når man hertil lægger nedgangen i det sidste år, samt den omstændighed, at statistikken af forskellige grunde er tilbøjelig til at halte bagefter, vil det altså sige, at mere end en trediedel af de danske landbrugsejendomme er forsvundet i løbet af en snes år.

Dette har bevirket, at den gennemsnitlige ejendomsstørrelse er steget fra 15 ha til 20 ha. Og hertil skal føjes, at intet tyder på, at denne udvikling er i aftagende. Der forsvinder stadig 7.000 ejendomme om året eller ca. 20 om dagen.

Det er navnlig de små ejendomme, det er gået ud over. Gruppen med ejendomme under 15 ha er i den nævnte periode reduceret fra 130.000 til 74.000, derimod har gruppen fra 15 til 60 ha – altså de traditionelle bøndergårde – klarer sig nogenlunde med en nedgang fra 71.000 til 67.000. Antallet af brug med over 60 ha er steget fra 4.000 til 5.000.

Udviklingen har således reduceret husmandsbrugenes andel i dansk landbrug overordentlig stærkt. Samtidig er det areal, der ejes af den første gruppe, reduceret fra 28 til 20 procent. Hertil skal imidlertid føjes, at mange mindre brug er bortforpagtede eller drives med maskinstation på en sådan måde, at indehaveren har sin hovedindtægt andet sted, og sådan at de pågældende ejendomme ikke mere udgør en bæredygtig enhed.

Det danske landbrugs andel i den samlede befolkning udgjorde i 1950 21 procent, men var i 1970 reduceret til kun 9 procent, altså med langt over halvdelen i løbet af tyve år. Og det er endda ikke det værste. Hertil skal lægges, at gennemsnitsalderen på de udøvende landmænd er steget meget stærkt. I 1950 var kun 30 procent af landmændene over 54 år. I 1969 var procenten steget til 42 samtidig med, at antallet af landbrugere under 35 år var faldet med omkring halvdelen.

Ser vi endelig på medhjælperne, det vil sige på antallet af unge under uddannelse, ser det endnu værre ud. Medens man i gennemsnit for perioden

1950–54 endnu havde 202.000 medhjælpere mod tre hundrede tusinde før krigen), er tallet nu dalet til 33.000, heraf 10.000 børn og slægtninge, 19.000 fremmede, mandlige medhjælpere og 4.000 kvindelige. Det vil altså sige, at der kun er en medhjælper på hver femte ejendom og at kun hver 30. husmoder har en pige. Og udviklingen fortsætter i usvækket tempo. Så man forstår ærlig talt ikke, at en FS-politiker i Folketinget kunne udtale, at landbruget har for megen arbejdskraft. Og man forstår slet ikke, hvordan det skal lykkes at få Danmarks landbrugsejendomme besat med kyndige udøvere, selv om ejendomsstallet fortsat reduceres.

Trods den stadige afgang er det lykkedes hidtil at holde landbrugsproduktionen nogenlunde intakt. Maskiner er trådt i menneskers sted, og landmandens arbejdsdag er forlænget til bristepunktet, samtidig med at landmandskonerne må tage et stort nap med. Det ser ærlig talt imponerende ud, når en ung husmoder kommer kørende med en kæmpemæssig traktor og et svingende læs korn eller roer. Hatten af for det. Det fortjener respekt og tak, fordi nogen endnu vil yde hjælp.

Men trods alt begynder det at knibe med at holde produktionen intakt. Vi kan ikke mere helt udfylde vor smørkvota til England. Køerne er ved at forsvinde. De aktive landmænd har ikke kræfter til både at passe mark og svin i arbejdstiden og køerne i fritiden, og medhjælpere kan ikke fås til at passe køer. Altså forsvinder den ene kobesætning efter den anden. 40.000 landbrugsejendomme er nu uden kobesætning og flere og flere bliver det. Køerne flytter mod vest, ligesom folk flytter mod øst i landet. De østlige øer kan ikke mere forsyne København med mælk. Man må have hjælp fra Fyn, ja sågalt helt fra Vestjylland. Følgen er, at der bliver for lidt mælk til smør, og at vi nu mangler nogle få procent i at kunne udnytte vore smørekseportmuligheder.

Samtidig er svineproduktionen steget en kende, men ikke i så stærkt tempo, som eksportmulighederne er vokset, således at vi i de sidste fire år har ligget med en noget lavere produktion af bacon, end vi kunne afsætte. Det har lykkeligvis været med til at stabilisere priserne på vore afsætningsmarkeder, og vi har fået erfaring for, at det ikke altid er klogt at overfylde vore kunder.

For såvidt er eksportsituationen god nok, men

vi kan roligt regne med, at hvis vi stadig lader lagrene være ufyldte, vil andre komme og fylde dem.

Derfor er situationen den, at medens dansk landbrug for ti år siden var parat til at udnytte de fordele, fællesmarkedet kunne give os, så er dets produktionsapparat trods en vel igangsat modernisering alligevel under tressernes modgangsperiode trængt så hårdt, at det nu kan være svært at udnytte de chancer, der vil kunne gives os, og vi må gøre os klart, at der meget vel kan gå et sædskifte, før fællesmarkedets porte virkelig står åbne for os.

Fødevarerforbruget spiller en overvældende rolle for befolkningens daglige velvære. Mindst tre gange om dagen vil man til bordet, og så ser man endda ikke skævt til en lille forfriskning ind imellem. Endda spiller fødevarerforbruget en såre beskeden rolle for økonomien. Når man ser bort fra drikkevarerforbruget, som jo svinger stærkt fra hjem til hjem, udgjorde landbrugsvareforbruget i 1969 8,5 procent af de private indtægter regnet efter detailpriserne, medens producentværdien kun udgjorde 4 (fire) procent. For en snes år siden skulle en faglært arbejder arbejde 8½ time om ugen for at betale producentpriserne for fødevarer. I 1969 kunne han klare sig med 3½. Så kom ikke her og sig, at det er landbruget, der er skyld i prisstigningerne.

Udviklingen fylder os dog ikke mere med samme frygt for priserne, som den har gjort. De bliver nødt til at rette sig, hvis produktionen skal holdes igang, og det har de jo da allerede i nogen måde gjort. *Nej, problemet er, hvordan man finder ungdom, der vil og kan drive dansk landbrug videre.*

25 år i arkivet

Den eneste måde, man kan arkivere en så aktiv og dynamisk herre som Slægtsgaardsarkivets leder, P. K. Hofmansen, på er i konstateringen af, at han 1. januar 1971 har 25 års jubilæum i denne tjeneste.

Men sådan forholder det sig. Det var den for længst afdøde folkemindesamler, magister Hans Ellekilde, der kontaktede Hofmansen og Dansk Slægtsgaardsforening med hinanden, og den nye arkivleder viste sig effektiv på både kort og langt sigt.

Sidst så foreningens medlemmer den unge et par og tresårige stå på kanten af Rosenlunds vandingstrug og fortælle om gårdens historie.

Der kan siges meget godt om P. K. Hofmansen, men her vil vi kort sige til lykke og tak også for samarbejdet med Slægtsgaardsbladet. Mere indsigtfulde folk har skrevet udtømmende artikler om Hofmansen i bladets nr. 97 og 157.

Hofmansen er en dynamisk dygtighed, en god taler og en glimrende skribent på basis af viden og levende engagement i tingene.

Sagt næsten med Johannes V. Jensen i sin tid til maleren Johannes Larsen: – »Ave gamle ven, måtte ilden aldrig gå ud i din cerutstump . . .«

Tak og til lykke.

Red.

Lær slægtsforskning

Fru *Anna Louise Ahlstrøm*, der foruden at være en meget skattet medarbejder ved Slægtsgaardsarkivet tillige er lærer i Slægtsforskning i FOF, har på Berlingske Forlag udgivet en bog med titlen »Lær Slægtsforskning«.

Bogen indeholder et væld af praktiske oplysninger om familiepapirer, anetavler, navneskikke, folketællinger, kirkebøger, gotisk skrift, skifteprotokollerne og meget andet.

Bogen bringer oplysninger om mangt og meget helt fra 1500-tallet, og for den, der interesserer sig for emnet, er bogen særdeles værdifuld ikke alene at læse, men også at have ved hånden i det videregående arbejde.

C.

– I forrige slægtled trængte folk til hvile, når de var færdige med dagens arbejde. I dag trænger de til motion.

Tanker i en bondegårdsskov

Af Hans Balle

VED en vandring ad stierne og gennem tæt genvækst i en gammel bondegårdsskov på et skovdistrikt, hvor der har været træbevoksning siden oldtidens urskov slog rod i istidens jordaflejringer, sker det, at man sætter sig på jagstokken eller på en bred træstub og lægger saven og grennappen og lader tankerne gå tilbage til skovens oprindelse og til den udvikling, der er sket på stedet i årtusinder og nærmere nutiden i de seneste århundreder, hvor navne kendes på de slægtsgenerationer, som har færdedes og arbejdet i den gamle bondegårds skov.

I skovens dybe stille ro, omgivet af forskellige træarter og jagttagende dyrenes færden og fuglernes livsudfoldelse på de forskellige årstider, hænder det også, at man fornemmer historiens vingesus over træernes kroner. Tankerne går også til forfædrenes vinterarbejde i skoven, hvor det var et hårdt slid at fælde store træer med økse og sav som håndredskaber. Endnu spores de gamle savgrave, hvor store ege og bøge er bleve fældet.

Fra Arilds tid (betegnelse for meget gammel tid) har der på Sydvestfyn indenfor et skovområde, der omgrænses af den gamle middelalderborg »Hagenskov«s ældste voldsted og »Brydegaard«, Enemærket, Ungersbjerg, Mullerød og Snav (i Sønderby og Dreslette sogne) været store sammenhængende og mindre spredtliggende skovarealer, som har haft forskellige tilhørsforhold.

Skovens oprindelse og udvikling

Efter den sidste istid, da isen var smeltet og landskabet havde taget form og lå som en tundra – i det arktiske tidsrum – omkring 10.000 år før Kristi fødsel, var klimaet i Danmark endnu så barskt, at kun de mest hårdføre planter kunne trives. Typiske planter fra dette tidsrum er polarpil, rype-lyng og dværgbirk. Efterhånden som klimaet mildnedes kom der større træarter som birk, bævreasp og i mindre grad fyr.

Senere, i den ældre stenalder, da fyrren blev almindelig og dannede store sammenhængende skove – fyrreperioden – vides det med sikkerhed, fra mosefundene, at landet hist og her har været bebygget.

I den følgende klimaperiode – det atlantiske tidsrum – da klimaet var mildere og fugtigt med

ret høj sommertemperatur fortrængtes store dele af fyrreskoven af løvtræer, som havde vundet indpas og bredte sig. Landet blev et skovland. Egen var dominerende, men el, lind, bøg, ahorn og ask fandtes også blandt skovens træarter.

Henimod bronzealderens slutning havde bøgen efterhånden fået større og større udbredelse som skovtræ, medens nåletræskov spillede en forholdsvis ringe rolle ved slutningen af den ældre stenalder ca. 3000 år f. Kr.

Fra tiden omkring den yngre stenalders begyndelse år 3000 f. Kr. gennem bronzealderen (1500–500 f. Kr.) og jernalderen (500 f. Kr. til 1000 e. Kr.) havde landbrugserhvervet fået stadig større udbredelse og mange skovarealer var blevet ryddet.

I tiden omkring år 6000 f. Kr. (i den ældre stenalder) antages det, at det meste af landet har været dækket med skov og krat. Og der regnes med, at over halvdelen endnu var skovbevokset ved oldtidens slutning omkring år 1000 e. Kr. ved middelalderens begyndelse.

Danmarks befolkningstal anslås at have været ca. 150.000 ved vor tidsregnings begyndelse, ca. 300.000 ved år 1000, og ca. 800.000 indbyggere i valdemarstiden henimod 1300-tallet. Det antages at skov og krat omkring 1200–1300 optog omkring 1/5 af landet.

Samtidig med det stigende befolkningstal og landbrugets fortsatte udvikling under en befolkningstilvækst fra ca. 150.000 til ca. 800.000 fra vor tidsregnings begyndelse til det 13. århundrede på valdemarstiden, fremkom der mange nye landsbyer ud over landet.

Af landsbyernes navne kan i mange tilfælde skønnes, hvilken tidsperiode deres oprindelse tilhører. Her skal blot nævnes, at landsbynavne, der ender på ryd eller rød, vidner om, at her er der ryddet skov for at give plads til nye bopladser og agermarker.

Størsteparten af den dyrkede jord og dele af skovarealerne tilhørte endnu i den nærmeste tid efter år 1000 de frie jordejende bønder, men i de følgende århundreder ændredes samfundsforholdene og ejendoms- og besiddelsesforholdene således, at megen dyrket og udyrket jord og store skovarealer kom i Kronens (statens), kirkens og herremændenes besiddelse, og samtidig blev det almindeligt,

at mange bøndergårde blev fæstegårde i stedet for selvejergårde.

Dette medførte, at bøndernes rettigheder i skovene indskrænkedes. Retten til træhugst blev begrænset, og for græsnings- og oldenretten i visse skovdistrikter skulle der betales afgift, medens andre strækninger med skov, krat, mose og andet var alles eller ingens eje og kunne frit afbenyttes. Sådanne arealer som også kunne omfatte hede kaldtes i nogle landsdele almindingen.

Samtidig med udnyttelsesretten i skovene blev også jagtretten begrænset. Oprindeligt havde enhver fri mand ret til at udøve jagt på de store skovarealer, som ikke havde nogen bestemt ejer. For jordbrugere spillede jagt sammen med deres hovederhverv en ikke ringe rolle. Men efterhånden som besiddelsesforholdene ændredes, bortfaldt eller indskrænkedes retten til frit at jage, idet jagtretten blev statens eller de store jordbesidderes. Dette betød både direkte og indirekte et betydeligt tab for bønderne, da vildtet var temmelig talrigt og kunne give et godt udbytte. Tillige måtte bønderne se på den fortræd, vildtet gjorde på deres marker. Bønderne beholdt dog gennem middelalderen retten til at jage det såkaldte »skadelige« vildt, hvortil regnedes rovdyr som bjørne, ulve, ræve og i visse tilfælde vildsvin og ørne.

Bøndernes ret til at holde bøsse og hund blev ved lovbestemmelser stærkt begrænset. Navnlig i skove på kronens godser foregik der meget krybskytteri og vildttryveri. Ifølge jydsk lov var det tilladt at hænge vildttryve i det nærmeste træ, når de blev grebet på fersk gerning.

Danmarks skovareal

En nøjagtig angivelse af skovarealets størrelse i ældre tid haves ikke, men det antages, at skovene

i oldtiden optog ca. 80 % af Danmarks areal, i middelalderen omkring år 12–1300 20 %. Ved år 1750 5–6 %. Omkring 1800 var skovarealet 4 % (156.000 ha). I 1919 incl. Sønderjylland 8½ % (368.000 ha) og i 1965 11 % (472.000 ha).

I tidsrummet fra år 1500 til 1800 skete der en stærk reduktion af skovarealet ved hugning af store områder med moden egeskov til skibsbyggeri. Ikke mindst på Chr. IV.s tid blev der også brugt meget store mængder gamle skovtræer til opførsel af slotte og andre store bygningsværker ud over landet.

Skovene led desuden stor skade af hestes og kreaturers græsning. Får og geder var meget skadelige for opvæksten af unge træer særlig i foderknappe år, hvor de blev lukket tidligt ud i skovene. Det anslås, at der i 1500-tallet var over 100.000 svin der en del af året fandt deres føde alene i kronens skove. Agern fra egne og olden fra bøgene var godt svinefoder. Svinene gjorde gavn ved at rode i jorden, hvorved den blev udluftet, og agern og bog, som undgik at blive ædt, blev dækket og fik bedre spiringsbetingelser.

Under landboreformerne omkring 1800 gennemførtes forordninger med bestemmelser om udskiftning, vedligeholdelse og fredning. Ved udskiftningen afløstes fællesskabet vedrørende skovning og skovgræsning. De gode skove skulle indhegnes og fredes. Der gennemførtes en »Fredskovsforordning af 1805«, som omhandlede udskiftning, vedligeholdelse og fredning. Forordningen var gældende til skovloven af 1935, som indeholder en stor del af de gamle bestemmelser uden større ændringer.

Den, der køber en fredskov, må ikke hugge træ til salg i de første 10 år uden tilladelse. Der kan søges om tilladelse til rydning af fredskov, men der

Landsbyens husdyr under
byhyrdens tilsyn
(Rs. Christiansen, Landbrugsmuseet).

må regnes med, at der vil blive krævet tilplantet et tilsvarende areal.

Bondegårdsskovene

Ved landsbyfællesskabets ophævelse og jordernes udskiftning i Dreslette sogn i årene 1783–1790 i den landsby, der her er eksempel, fik gårdene og huse, der havde et ret stort jordtilliggende, en skovparcel, hvis størrelse blev tildelt efter ejendommens hartkorn.

Som fæstere måtte bønderne kun afhugge underskoven til brændsel og gærdsel. De større træer, som godejerne forbeholdt sig, måtte ikke berøres.

Det skovareal på godt 2 ha, som omtales i det følgende og som grænser ind til et udstrakt skovareal med mange parceller, der er afgrænset med hegn og små jordvolde som naboskel, har som foran nævnt sin oprindelse i oldtiden. Det har tilhørt en slægtsgård, som har været beboet af samme slægt i mindst 7 generationer. Efter udskiftningen havde gården et areal på ca. 42 td. ld. og ca. 5 td. hartkorn.

Efter at ejendommen havde været fæstegård i flere hundrede år, købte den daværende fæster gården til selveje i 1856 og fik derved tillige fuld rådighed over det skovareal, der var tillagt gården i 1780-erne med fredskovforpligtelse fra 1805.

I mange slægtled er gårdens beboere blevet forsynet med brændsel, materialer til risgærder og gavntræ fra skovlodden.

I de seneste årtier fra 1920 til 1960-erne er kakkellovne, kaminer og brændekomfurer i stor udstrækning blevet afløst af oliekomfurer, centralvarmeanlæg med oliefyr, el-komfurer og gaskomfurer m. m. således at de små bondegårdsskoves formål, som overvejende har været at forsyne gårdene med brændsel, snart er ophørt.

Det tidligere regelmæssige årlige vinterarbejde på gårdene med nedhugning af et lille stykke skov til brændselsforbrug er snart en saga blot.

Fældningen af ret store træer for at få kløvede brændestykker til kakkellovne og komfur, og af mindre træer fra underskov og levende hegn til risbrænde i knipper og pindebrænde (kvas) til brug ved husets opvarmning, madlavning, baigning, storvask, slagting m. m. var meget arbejdskrævende. Indtil omkring 1910–15 gennemførtes ikke alene træernes fældning med økse og skovsav med håndkraft, men også træets findeling til brændsel skete med økse og håndsav.

Da brugen af elektrisk kraft blev almindelig ud over landet, anskaffedes rundsave til savning af det hjemkørte træ, og omkring 1915–20 blev der i nogle større landsbysmedier og på maskinfabrikker fremstillet kvashuggere, som fik stor udbredelse. En kvashuggemaskine kunne hugge topgrene på 8–10 cm tykkelse til pindebrænde på 14–18 cm længde. Ofte købte 3–4 eller flere gård-

mænd en kvashugger i fællesskab. I nogle tilfælde udlejede landsbysmeden eller maskinfabrikken en kvashugger og sendte en mand med til at betjene den. Ligesom udlejningen af damptærskværker indtil omkring 1910 blev udlejningen af kvashuggere med betjening en form for begyndelse af oprettelse af maskinstationer.

Kvashuggemaskinerne var bygget efter samme princip som hakkelsemaskinerne, der anvendtes til at skære halm til hestefoder.

Kvashuggemaskinernes hamrende og bankende lyd og rundsavklingernes skæring og klang, som i en tidsperiode på op mod et halvt hundrede år hørtes i vinter- og forårsmånederne, er næsten overalt forstummet. På en vindstille dag med frost og klar luft og stor lydørhed kunne man ude i sognene ofte høre rundsave og kvashuggere i flere landsbyer samtidig.

Pænt opbyggede stabler af savet og kløvet brænde og af pindebrænde omkring ved gårdene ses nu kun sjældent.

De gamle bondegårdsskove, der er registreret som fredskov, vil de fleste steder i en årrække få mere fred for hugst end før, når der ikke anvendes træ til brændsel, men ad åre vil skovarealer, der har givet træ til brændsel ved hensigtsmæssig pleje, blive til højskov med træer til industribrug og bygningstømmer.

Gennem vildnis og på skovveje

Efter denne tankeflugt gennem skovens historie slutter jeg notaterne til disse bemærkninger og rejser mig fra træstubben og fortsætter skovturen med saven og grennappen, som blev nævnt i indledningen.

Turen går først gennem det område af skoven, hvor der sidst er foretaget hugst – i 1950-erne og begyndelsen af 1960-erne. Her færdes man i et næsten uigennemtrængeligt, urskovsagtigt vildnis af 3–8 m høj genvækst og nyvækst af bøg, ask, birk, hassel m. m., hvor man må gå i zig-zag og sno sig igennem, hvor det er muligt.

Længere fremme er genvæksten noget højere og mindre tæt, da de svageste grene fra rodstubbene, som kun har opnået en vækst på nogle få meter og ikke er kommet med op i lyset, er visnet og delvis knækket af og gået til grunde.

I det tidligere forår før løvspring ses hist og her rester af sidste års fuglereder. Og her ligger vinnger, ben og andre rester af en svane, som har endt sine dage her i den strenge vinter, da den nærliggende Helnæs bugt var tilfrosset i mange måneder. De udmattede svaner var et let bytte for rævene.

Tæt ved en tværgående skovvej i nærheden af jordvolden, der danner skovskel ind til naboens parcel, ses en dyb lavning, hvor der står vand efter tøjbrud og snesmeltning. Det var en af savgrave-

ne fra ældre tid. Herved står tre ret store bredkronede bøge og høje, slanke aske- og birketræer vokser i omgivelserne. Lidt længere fremme ligger grenresterne af en stor fritstående rødgran som væltede under stormen den 17. okt. 1967. Ud fra den store dyng visne grangrene flyver to fasaner. Granstammen blev skåret fri med motorsav og solgt. Stubben, som er 48 cm i tværmål, har endnu tydelige årringe som viser, at granens alder blev 66 år. Op ad den høje underskov længere fremme rager tre tætstående 16–20 m høje graner. Herunder ses skrabning i løvet og lejerne, hvor tre rådyr har ligget fornylig, hvilket fremgår af tydelige spor af dyrenes klove og friske ekskrementer. I et træ i nærheden ses resterne af et opbundet knippe hø, der var anbragt nær skovbunden til rådyr og harer i den lange vinterperiode, hvor jorden var dækket med sne.

Efter at have passeret et par store asketræer og en eg med tykke stammer og brede kroner, som rager op over den ret høje underskov, når jeg frem til det sydlige skovskel, som grænser ud til en lille mark og et skovomkranset engdrag, hvor nogle mægtig store kampesten ligger med overfladen over grønsværen. Ad en sti langs skovbrynet ved det sydlige skovskel fortsættes mod øst,

Udsigt fra højen i skovbrynet.

og på et sted hvor skeldiget, som er bevokset med krogede småbøge, hassel, slåentorn o.l., er ret højt ses en lille dyng jord og lerblandet grus. Her er indgangen til en rævehule. Friske spor ved indgangen viser, at hulen er benyttet. 5–10 m indenfor i skoven er skovbunden hævet som en lokal forhøjning, hvor der har været store sten og som menes at være en oldtidshøj. Rævens hule går ind under højen. Under en trærod på siden af højen er der også udgang. En af egnens gamle jægere siger, at i denne høj har der boet ræve næsten hvert år så langt tilbage, der kan huskes. Rævejægere har skudt mange ræve på stedet, og højen er i tidens løb blevet gennemgravet så mange gange, især i sydsiden, for at få ræve og gravhunde ud, at højen derved er blevet noget udfladiget.

Fra den gamle høj er der mod syd udsigt over det mellem skove liggende engdrag, og gennem et bagved liggende skovareal skimtes Helnæs bugt før løvspring – mellem træerne.

Under opholdet på gravhøjen og ved rævehulen flyver en rødkælk fra gren til gren. Den følger med hen til et tykstammet, bredkronet ahorntræ, som er bevokset med vedbend (efeu), der har 6–7 cm tykke ranker forneden og som breder sig ud i træets krone med et væld af ranker og stedsegrønne blade, som skovduerne holder af at benytte til redeplads.

Ved den fortsatte tur gennem skoven passerer nogle spredtstående store bøge- og egetræer, som her er omgivet af en meget høj kratskov, idet det er 20–30 år siden, der har været hugget træer til brændsel i denne side af skoven. I skovbrynet og på et par sollyse steder inde i skoven ses enkelte ca. 1 m høje skovmyretuer. Rødkælken er fulgt med på en ca. 100 m lang spadseretur fra gravhøjen til en åben græsbevokset plads midt i skoven. Her ved et lille vildnis af brombærranker og nogle unge graner, som omkredser den åbne plads, men som generes meget af rådyrenes fejning, sluttes skovvandringen med et blik på et par høje egetræer, som ikke har kunne danne bred krone, mens de stod indeklemmet, indtil nogle nærstående bøgetræer blev fældet som nogle af de sidste træer, der blev anvendt til brændsel i den gamle gård. En af bøgestubbene er 96 cm i diameter.

På turen ud af skoven høres krager højt oppe over trækronerne, de er i den sene eftermiddagstime på vej til den fjerntliggende skov, hvor de samles til natophold.

De bondegårdsskove, som i tingbogen er noteret som fredskov, er nu for alvor blevet fredskov. De træer, der ellers ville blive fældet til brændsel, er der ikke mere brug for til dette formål. Tiden skal vise, om de ved passende pleje og udtynding ad åre kan udvikles til gavtræ. I hvert tilfælde kan de små private skove være til glæde for dem, der holder af at færdes i naturen og nyde synet

af træerne og fuglelivet og pleje vildtbestanden.

Skoven og dens utallige glæder tilhører ikke blot nutiden eller en enkelt generation, skoven tilhører også fremtidens slægter, skoven er et nationalgode.

Professor *A. Howard Grøn*, som var professor i skovbrug på landbohøjskolen i min studietid, har i en afhandling om småskove engang sagt:

»For den, for hvem gårdens drift ikke blot er et levebrød, men en livsopgave, som man gerne ser de følgende slægter tage op, er skoven det bedste bindeled mellem generationerne. Markafgrøderne skifter, de mange fold, som havren gav i 1920, er glemt, inden man når til 1930. – Tyren, som fik ærespræmie på det store dyrskue, har også kun en begrænset levetid, men de bøge og ege, som ens bedstefar såede i 1870, og som ens far

begyndte at hugge i, da han arvede gården, og hvor én selv oplevede sine første jagteventyr, de vil stå der endnu, når ens sønnesøn bliver ejer af gården. Får en dreng udlængsel, er det frem for noget minderne fra barndomseventyrene i skoven, der kan lokke ham tilbage«.

I mange danske sange, f. eks. i højskolesangbogen, er der smukke vers og verslinier om bøgen og om andre træer og om vort lands skove.

Denne artikel »Tanker i en bondegårdsskov« skal sluttes med 3 vers af vor nutidsdigter *Piet Hein*, som især er kendt for sine »Gruk«. *Piet Hein* har givet tilladelse til, at hans vers om den skov, han holdt af bringes i »Slægtsgaarden«.

H. Balle

Min barndoms Skov

Så gik jeg igennem min barndoms skov
igen efter mange år.

Hver sten og hver sti og hver høj så ud
som havde jeg forladt dem igår.

Tavse stod stammernes tingrå flok
og hvælvets grøntflimrende tag.

Da jeg kom igen til min barndoms skov –
var tusinde år som én dag.

Men vældige bøge, en verden hver
med landskaber lagt om sin rod,
var borte, og sollyset siledede ind,
i det rum hvor de dengang stod.
Ungskove vældede viltteret op
hvor lysningen da lå tom.
Da jeg kom igen til min barndoms skov –
var skoven møbleret om.

Jeg sad med min ryg mod en stor tung bøg,
og tiderne gik og kom.
Og jeg følte omskiftelsens varige lov,
bag alt hvad der skiftede om.
Veddet var tungt, og hvælvet var lyst,
og rummet var let og lydt.
Og jeg kom igen til min barndoms skov –
og alt var som altid nyt.

(Piet Hein)

Dysse med randsten i Kongsøre skov, Odsherred.

H. Balle træder tilbage

Den 11. november holdt hovedbestyrelsen møde på »Vartov« i København.

1. *Chr. R. Christensen* indledte med en omtale af årsmødet i Nyborg og gav derefter en redegørelse for markedsdebatten og landbrugets produktion og afsætningsforhold samt den økonomiske udvikling.

Endvidere omtales jordlovgivningen, nedgangen i antallet af landbrugsejendomme og den fortsatte nedgang i antallet af unge landmænd. I denne forbindelse nævntes nedgangen i elevtallet på landbrugsskolerne og generati-onsskifteproblemerne, som derefter drøftedes.

2. *Valg:*

Formand og næstformand: Chr. R. Christensen og Einer Petersen genvalgtes.

Forretningsudvalg:

Genvalg af Chr. R. Christensen, Einer Petersen og Jens Skau.

Arkivudvalget:

Genvalg af forretningsudvalget, Salomon J. Frifelt, Hans Balle, Erik Strange og Chr. Thyboe.

Bladudvalg:

Genvalgt blev: Bent Bjergskov (som valgtes til formand) og Chr. R. Christensen.

Nyvalgt blev Holger Buch Juul.

Cederfeld de Simonsen og H. Balle, som begge har været medlem af bladudvalget i 20 år ønskede afløsning.

Lovudvalg:

Genvalg af Chr. R. Christensen og Einer Petersen.

Udvalg for økonomiske og lovmæssige sager:

Genvalgt blev: Chr. R. Christensen, Cederfeld de Simonsen, B. Bjergskov, Einer Petersen og Jens Bligaard.

3. *Meddelelser fra kontoret:*

Konsulent *H. Balle* gav oplysninger om udviklingen for landbrugsejendomme ved nedlægninger og sammenlægninger og nævnte den årlige nedgang i antal brug på 6–7.000 svarende til ca. 20 landbrug daglig.

Priserne på landbrugsejendomme, som i en lang årrække har været stigende, faldt i 1968. I 1969 skete der en lille stigning, men prisniveauet i 1969 var dog mindre end i 1967. Statistikken gælder for landejendomme solgt i fri handel. Antallet af disse gårdsalg var i 1967 6.333 og i 1969 5.573. Slægtsgaardsoverdragelser er ikke med i prisstatistikken, da

slægtsgårde i de fleste tilfælde overdrages til arvtagere til lavere pris.

Derefter omtales konsulentarbejdet med udfærdigelse af skøder, forpagtningskontrakter, testamenteforslag, lånoptagelse, omprioritering og anden rådgivning vedrørende ejendomsforhold.

Efter en redegørelse for etableringslån for unge landmænd nævntes lånevilkårene i Kredit- og Hypotekforeninger, Landbrugets Reallånefond og forskellige arter af lån i sparekasser, banker m. m., samt vilkårene for opsparing på konti for unge og ved køb af obligationer, især for de ældre.

Endvidere nævntes henvendelser til kontoret fra slægtsgårdsinteresserede i Sverige og en skriftlig forespørgsel fra en dansk-amerikaner i Californien om slægtsoplysninger fra hans hjemegn i Sønderjylland.

4. *Foreningens økonomi:*

Revisor *Kr. Foged* redegjorde for foreningens indtægter og udgifter i tiden 1/1 til 30/9 1970. Regnskabet godkendtes. Balancesummen pr. 30. september var 44.780 kr.

Budget for 1971 bliver endelig behandlet ved næste hovedbestyrelsesmøde.

5. Formanden for slægtsgårdsarkivet, *Salomon J. Frifelt*, omtalte de gode pladsforhold, der er til arkivets samlinger af slægts- og gårdhistorie i det nye arkivlokale i Birketinget 6 på Amager. Arkivar *Hofmansen* redegjorde for arkivarbejdet og de foretagne historiske undersøgelser fra 1. januar til 30. september 1970.

6. Bladudvalget omtalte medlemsbladet »Slægtsgaarden«. Prisen for trykning er stort set uændret i 1970. Der er forekommet 2 opadgående prisreguleringer på 1½ % den 7/3 og 2 % den 5/9, men til gengæld er papirafgiften bortfaldet den 20. maj.

Redaktør *Ib Paulsen* ønsker gerne artikler fra foreningens medlemmer eller andre om emner med tilknytning til hjem, jord, slægt og egn, samt fotografier og omtale af gamle sjældne slægtsmøbler o. a.

7. Årsmødet 1971 ventes holdt i Viborg 22.–23. eller 23.–24. maj. Der blev valgt et planlægningsudvalg til at forberede årsmødet og træffe aftaler om indkvartering, mødested og besøgssteder.

8. Ved hovedbestyrelsesmødet blev *H. Balles* ønske om at ophøre med virksomheden som slægtsgårdsforeningens konsulent i ejendomsforhold fra 1/4 1971 taget til efterretning. Fra-trædelsen blev nævnt i tilslutning til formandens beretning ved årsmødet i Nyborg. – Da opgaverne med rådgivning pr. brev og telefon på kontoret og ved konsulentbesøg ud over landet er meget omfattende og arbejdskræ-

vende ønsker H. Balle nu, efter 6 år fra 1955 som kommitteret konsulent for foreningen, og 10 år fra 1/1 1961 som fast ansat ejendoms-konsulent, at afvikle dette meget tidskrævende arbejde på grund af fremskreden alder og for at kunne få tid til en mere afslappet tilværelse og varetage mange private opgaver og gøremål, som hidtil er blevet udsat.

Det var med allerstørste beklagelse, slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse modtog meddelelse om, at agronom *Hans Balle* ønsker at træde tilbage ikke alene som medlem af foreningens bladudvalg, men også som foreningens konsulent i ejendoms-sager efter en lang række slidsomme år.

Foreningen skylder Balle en overordentlig stor tak for hans uselviske arbejde. I hundredvis af tilfælde har han bistået ved løsning af generations-skifte og andre ejendomsforhold på en sådan

måde, at problemer, som syntes uovervindelige, er blevet løst på en tilfredsstillende måde til gavn for begge generationer.

Det kunne være fristende at forsøge at få Balle til at fortsætte en tid endnu, men hans begrundelse for at træde tilbage er så vel underbygget, at man ikke mere tør lægge pres på ham. Det er særdeles kedeligt, at man i øjeblikket står helt uden mulighed for at få arbejdet videreført. En trøst er det dog, at en del landboforeninger har taget Balles arbejde op forskellige steder i landet, men det er ikke for meget sagt, at hans arbejde har været banebrydende for et såre vigtigt stykke organisationsarbejde, som på mange måder har været forsømt.

Slægtsgårdsforeningen bringer Hans Balle en hjertelig tak for, hvad han har udrettet, og håber, at samarbejdet med ham på andre områder må fortsættes.

Chr. R. Christensen

Drømmen, der brast

Af *Chr. R. Christensen*

GENNEM tiderne har man drømt om en samling af nordens lande. Snart som en fuld sammenslutning af frie nationer og snart som et nært samarbejde. Snart har studenterne givet udtryk for deres skandinavisme, og i årene efter krigen har politikerne gang på gang beskæftiget sig med det nordiske spørgsmål. Gang efter gang syntes man, at der var lyspunkter forude, men hver gang kom der hindringer i vejen.

Sidst var man så langt fremme, at det så ud som om *Nordek* skulle være en kendsgerning allerede fra april 1970. Men også denne gang brast det, og desværre synes det, at bruddet denne gang er så definitivt, at der ikke foreløbigt opstår nye forhandlinger.

Danmarks realistiske markedsminister hr. *Nyboe-Andersen* udtrykte under november måneds markedsdebat sit syn på sagen med følgende ord:

– Den sidste markedsdebat her i tinget fandt sted umiddelbart før Nordisk Råds møde i Reykjavik i februar i år. Debatten var koncentreret om *Nordek*-traktaten, som vi alle dengang håbede ville være blevet til virkelighed. Selvom traktaten skulle have været revideret på væsentlige punkter i tilfælde af et eller flere nordiske landes indtræden i fællesmarkedet, var det beklageligt og skuffende, at planen strandede. Vi ville ikke alene

have haft et fastere grundlag for videreførelse af det økonomiske samarbejde i norden, men også for samarbejdet både under forhandlingsfasen i Bruxelles, og når udvidelsen af fællesmarkedet måtte være blevet en realitet.

Nordek-aftalens forlis er imidlertid en kendsgerning, som vi i dagens situation må affinde os med. Det er for sent at forsøge alternative nordiske løsninger. Dette vil kaste tvivl over vor vilje til europæisk samarbejde og ville efter regeringens skøn ikke finde støtte i de andre nordiske lande.

Opgaven må derfor være på den således givne baggrund at fremme udviklingen af det nordiske samarbejde bedst muligt . . .

Tilbage er så at virke for, at den kulturelle og foikelige fællesfølelse ikke skal lide skibbrud sammen med *Nordek*-traktaten.

Det er under de kommende europæiske forhandlinger en stor opgave at forhindre, at der påny bygges en toldgrænse op gennem Øresund. Det ville være ulykkeligt, om dette skulle ske.

Heldigvis ser det ud til, at man fra alle sider erkender dette. Sverige bøjer sig frem mod et samarbejde med Europa, og Europas lande synes at ville respektere landets synspunkter.

Så forhåbentlig er ikke alt forlist.

Slægtsgårdsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Hybenvej 27, 5260 Hjallesø

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgårdsarkivet.

Birketinget 6A III. Tlf. (01) 58 76 02

2300 København S.

PROVINSHYPOTEKFORENINGEN FOR DANMARK

Nyropsgade 17 . 1602 København V . Telefon (01) 12 50 20

Lån ydes mod pant i alle arter fast ejendom i hele Danmark, indenfor købstæderne og Københavns amtsrådsreds dog kun i landbrugs- og gartneriejendomme

ANDELS BANKEN

250 afdelinger over hele landet

Hovedkontor: Axelborg, København V

DE KAN REGNE MED ANDELSBANKEN

LANDHYPOTEKFORENINGEN FOR DANMARK

yder lån mod pant i grund-, industri-, gartneri- og landbrugsejendomme overalt i Danmark. I hovedstadsområdet og købstæderne dog kun mod pant i gartneri- og landbrugsejendomme.

Foreningen yder lån af følgende åbne serier:

Serie	Rentefod	Afdragstid	Halvårlig ydelse
1.	7 ^o / _o	10 år	7,20 ^o / _o
2.	6 ^o / _o	20 år	4,50 ^o / _o
2.	7 ^o / _o	20 år	4,80 ^o / _o
3.	5 ^o / _o	30 år	3,40 ^o / _o
3.	6 ^o / _o	30 år	3,75 ^o / _o
3.	7 ^o / _o	30 år	4,15 ^o / _o
5.	5 ^o / _o	50 år	2,90 ^o / _o

Finansieringsproblemer

ved byggeri, generationsskifte, ejendoms køb, sammenlægning af ejendomme og anskaffelse af inventar løses ved optagelse af et hypotekforeningslån.

Blandt fordelene

ved at optage et hypotekforeningslån kan nævnes:

Af lånet betales en fast og uforanderlig halvårlig ydelse gennem hele afdragsperioden.

Normalt opsiges lånet ikke fra foreningens side.

Låntageren kan efter de i statutterne indeholdte regler indfri sit lån til en kurs, der aldrig overstiger 100.

Andel i reservefonden efter de i statutterne indeholdte bestemmelser.

Nærmere oplysninger om foreningens udlånsvirksomhed fås ved henvendelse til advokater, pengeinstitutter, repræsentanter, vurderingsmænd eller foreningens kontor.

Foreningen har repræsentanter og vurderingsmænd overalt i landet.

Foreningens brochure tilstilles på forlangende.

Et hypotekforeningslån

– optaget i låntagernes egen forening –
er det sekundære lån

*A*NDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

55 afdelinger er parat
til at hjælpe Dem

Den store sparekasse giver de store fordele
Det er derfor nærliggende at gå i

SPAREKASSEN FYN

Den almindelige Brandforsikring
for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 12 11 00

FYENS STIFTS KREDITFORENING
ODENSE

Mageløs 2 – Telefon (09) 11 77 77

Uopsigelige lån i alle arter af faste ejendomme i Fyens Stift.

Cirkulerende kasseobligationer ca. 2 milliarder kr.
Umyndiges og offentlige midler kan anbringes i foreningens kasseobligationer. Obligationer
indskrives og opbevares vederlagsfrit (dog mindst 10.000 kr.).
Notering på navn er ikke nødvendig.